

pameten in razborit mož, če ima le količkaj samosvoje razsodnosti.

»Prvine teles v vesmiru so potemtakem drobna, razsežna telesa. Prave sile ni. Edino, kar bi bilo nalično sila, a samo nalično, sta odpornost, ki daje telesu neprodornost in pa vzmožnost, prenašati gibanje. Telo je skupek atomov. Zato so pa tudi vse méne in pretvorbe samo nebitne. Če se razkroji voda v vodik in kisik, niso to nove podstati (substancije), marveč atomi, ki so bili v vzajemni tesni zvezi, ločijo se iz celokupnosti in se družé v nove skupke (agregate).

»Solnce, to čudežno orodje vsega življenja in gibalo vesmira, razširja po neizmernih prostorih hlipno (etersko) valovanje in nihanje. To gibanje nam daje luč. V tem gibanju je elektrika in magnetizem. To gibanje je tudi vzrok vseobče privlačnosti. In podoba je — trdnih dokazov seveda še nimamo — a podoba je, da tudi telesa niso nič drugega, nego-li zgoščen hlip (eter), torej skupek nešteti delkov. Tako bi bili v vsem širem vesmiru podklad vsem stvarjem, prvine vsega čutnega stvarstva drobna, nedelna telesa — hlipni delki. Bolj ali manj zredčeni ali zgoščeni tvarjajo vso ono mnogoličnost, ki jo gledamo v prirodi«.

»Vi se čudite. Ne vem prav, ali zdi se mi, da ste že brali o tem sestavu,

in morda celo menite, da sem jaz brezbožec. Toda motili bi se, prijatelji mladi! Ali je bil jezuit Secchi brezbožen? Vidite, drugo in drugo je reči: prvine vsega so atomi. Ko bi jaz tajil smotrenost vesmira, ko bi trdil, da je vzrok vsega naključje, kakor je mislil Demokrit in za njim še danes mislijo mnogi, ko bi jaz dalje učil, da so atomi nestvarjeni, dà, potem bi vi lahko s prstom na-me kazali: evo brezbožca! Toda odkrito pravim: Ta kuga — in kuga so taki nazori materijalizma — ta kuga še ni zalezla v moje mišljenje. Nikakor ne tajim ni stvarjenja, ni duše človeške, ni smotrenosti — glup bi bil, da zaničujem to, kar je očividno. A to trdim: z atomi razven dušnega življenja v človeku vse lahko razložimo, ni nam treba sil, ker so le besede in besede! Ali če morda želite, da vam prikrojim dokaz po Križanovi logiki, evo ga: To morajo biti prvine teles, v kar se raztvori telo. A vsi poskusi, vsa veda prirodoslovna nam jasno govori, da se telesa morajo raztvoriti naposled v gola telesa — atome. Torej so atomi prvine teles«.

»No, vsega vam tako ne morem natančno razložiti kar na prvi hipec. Razmišljajte sami, a le trezno in brez predsodkov. Veselilo me bode, če spoznate, da v našem sestavu ni oprek in protislovij, ki jih žal da nosi v sebi toliko drugih sestavov«.

(Dalje.)

„Ruska biblioteka“ in naši prevodi slovanskih izvirkov.

(Spisal V. B.)

Naročnik in prijatelj Vašemu listu usojam se Vas prositi, častiti gospod urednik, da resnici na ljubo priobčite ali vsaj »ad notam vzamete« v cenjenem svojem listu te-le vrstice.

Res, prav umestno je, da v »Slovstvu« opozarjate svoje čitatelje na razne, zlasti leposlovne proizvode različnih slovan-

skih narečji, naj bi zavedni Slovenci segali po njih ter bolj in bolj dajali slovo nemški beletristiki, ki s svojim časi jako 'lahkim in celó dvomljivim blagom preplavlja naše pokrajine, a naš denar potuje v Leipzig in Berlin. Saj ste tudi ves list svoj namenili vzorni svrhi, da pomaga po svojih silah izpodrivati iz naših družin nemške ilu-

strovane liste, za katere potrošijo celó zavedni narodnjaki mnogo, mnogo denarja.

Tako tudi priporočate v 1. številki letošnjega »Dom in Svet«-a na str. 45 b in 46 a »Rusko biblioteko«, katero izdaje Ivan pl. Mareković v Zagrebu v hrvaškem jeziku. Prav iz srca mora pritegniti vsak Slovenec vaši trditvi, da se bolje prilega našemu značaju zdrava resnoba ruskih pisateljev, nego-li nezdravi duh, ki veje iz francoskih in nemških knjig. Sicer je dobro znano, da se ruskemu romanu klanja ves svet, in Nemci sami priznavajo, da v romanu so jih že nadkrilili Rusi, in tu imajo zlasti na umu Turgenjeva, Dostojevskega in Tolstoja, ali kakor bi se po naše pravilneje reklo Tolstega (zakaj Tolstoj = Tolstij). Toda Slovenci nismo tako srečni, da bi se nam vsako novo imenitno delo teh velikanov takoj prevedlo na naše, a angleški, francoski, nemški prevodi slavni ruski piscevi izhajajo često z izvirnikom vred. Ni čudo torej, da naši ljudje, hoteč se seznaniti z »remek-djeli« najnovejše ruske literature, segajo po nemških prevodih. Jako hvaležni in veseli moramo torej biti, ako se nam nudi prilika, na katero nas tudi Vi opozarjate, ako nam obeta izdajatelj »Ruske biblioteke« priobčiti ruskih velikanov »sveukupna i sistematički prevedena djela« v hrvaščini, najsorodnejšem nam narječju. Ali ni to najlepša prilika, da se otresemo nemških prevodov, često nič manj nego natančnih, a tembolj usiljevanih po židovski kolportazi, da čitamo dela slovanskih — ruskih — piscev v slovanskem — hrvaškem prevodu? Pri tem imamo še to prednost, da se urimo v hrvaščini, ki nam je prepotrebna toliko v idejalnem, kolikor v materijalnem pogledu.

Kam merim s tem dolgoveznim uvodom, porečete gospod urednik, češ saj ste že Vi sami dovolj toplo priporočili »Rusko biblioteko«. Prosim malo potrpljenja, saj bodem skoraj pri glavni stvari. Če sem zgoraj rekel, da naša sveta dolžnost je po svoji moči podpirati domače in pa sorodnih nam Hrvatov leposlovna dela, to seveda mislim in

menda mislimo vsi, da na drugi strani je sveta dolžnost naših in hrvaških pisateljev, oziroma v našem slučaju prevoditeljev, da vestno opravljajo ta svoj prevoditeljski posel, da ne varajo zaupljivega občinstva nalik onim židovsko-nemškim prestavljačem, ki plačani po »pennyju« od vrste pišejo za »leih-biblioteke«. Da ima prevod res tudi kaj literarne vrednosti, to mora prevoditelj, kakor se izraža V. Jagić v članku, katerega skoraj natančneje navedemo, pošteno se truditi, da izrazi natanko vse misli izvirnikove, da takorekoč pobira stopinje za izvirnikom ter da sploh ustvari v tujem jeziku umotvor enake veljave, torej umetniški dovršeno kopijo. Prevod bodi, presojan sam po sebi, prav tako umotvor, kakor je izvirnik! — Ali pa je dosegel ta vzor prevodilec »Ruske biblioteke« g. Avgust Harambašić v prvem svojem prevodu remek-djela N. Tolstoja, romana »Vojna i mir«? Reči moramo odločno in naravnost, da ne! Milan pl. Mareković trdi sicer priporočajoč »R. b.«, da »su toj prevod (namreč »Vojno i mir«) svi hrvatski listovi liepo pohvalili«, in tudi Vi imenujete ta prevod dovršen, ne vem, ali po lastnem prepričanju ali po Marekovićevi reklami. Celó drugače, ravno nasprotno sodi o njem — V. Jagić, katerega avtoriteti se klanjate gotovo tudi Vi v vprašanih tikajočih se slovanščine sploh in osobito hrvaščine. Ako-ravno V. Jagića kot izdajatelja »Archiva für slavische Philologie« navada ni, kritikovati o leposlovnih delih slovenskih niti o njih prevodih, vendar je izpregovoril izvanredno kritiško besedo o Harambašićevem delu v zadnji številki »Archiva für slavische Philologie« (letnik XIII. p. 453 — 470); a ta sodba ali bolje obsodba Harambašićevega prevoda je uprav uničevalna. Nenavadno obširna ta kritika Jagićeva, ki ni samo mojsterska, kakor so njegove vse, ampak tudi jako poučna, rezko kliče prevodilec v spomin njihove dolžnosti, proti katerim se prečesto pregreše. Živo bodi torej priporočen Jagićev sestavek tudi našim prelagateljem, naj ga prečitajo celega ter si njegove opomine utisnejo globoko v spomin.

Toda v presojo »Vojne i mira« predvedenega v hrvaščino od Harambašića, ponudimo čitateljem »Dom in Svet« a nekoliko najznačilnejših in najostrejših odstavkov iz Jagićeve knjige ter jih navedemo kar v nemščini dobesečno.

Na mestu rečenem (str. 465.) piše Jagić med drugim tako-le: »Nicht nur gründliche Kenntniss der russischen Sprache geht ihm ab, sondern, was noch trauriger ist, selbst der Wunsch mit üblichen Hilfsmitteln, z. B. einem guten Wörterbuch den vielen Lücken nachzuhelfen, tritt nirgends zum Vorschein. Der Uebersetzer hat uns durch seine Leistung nicht einmal den Beweis geliefert, dass er sein Original mit Gefühlen der Verehrung und Hochachtung gelesen, studirt und übersetzt; sonst hätte er sich nicht so häufig leichten Herzens über den eigentlichen Wortlauf des Originals hinweggesetzt und bei jeder etwas schwierigeren Stelle durch Auslassung, durch wenig oder gar nichts besagende Umschreibungen, ja geradezu durch Verdrehungen des wahren Sinnes die Aufgabe erleichtern wollen. Seine (Harambašić) Arbeit hat höchstens den Werth, den man den gewöhnlichen, für die Leihbibliotheken bestimmten, billigen und schlechten Uebersetzungen zuerkennt; sie wird vielleicht das grosse Publicum, welches der Gang der Erzählungen im allergröbsten Umriss interessiert, einigermaßen befriedigen: literarischen Werth hat sie gar keinen. « Da dokaže, kako opravičeno je njegovo

očitanje, navaja Jagić na štirih drobno tiskanih straneh iz prve tretjine prevoda Harambašićevega raznovrstne hibe. A to naštevanje in dokazovanje napak, katero Jagić sam imenuje »nehvaležno delo« (»undankbare Aufgabe« p. 465.) sklepa takole (str. 469/70):

»Und so geht es in einem fort, bald besser, bald schlechter, auf Schritt und Tritt begegnet man Abweichungen, die bald mehr, bald weniger den Sinn stören und alle insgesamt bei grösserer Sorgfalt und besserer Belesenheit im Russischen hätten vermieden werden können. . . «

Dovolj teh izvadkov iz Jagićeve ocene! Posledice so jasne; g. Milan pl. Mareković mora nam že dovoliti, da ostnemo toliko časa hladni in skeptiški nasproti njegovemu delu, katero smo pozdravili s prav odkritim veseljem, toliko časa pravim, dokler nas ne uveri popolnoma, da se bode celó po drugih načelih prevajalo v »Ruski biblioteki«, nego se je »Vojna i mir« po Harambašiću. A pomisli naj gospod pisatelj, da zaupanje je kaj lahko izgubljeno, toda težko pridobljeno, a še težje zopet pridobljeno! — Čudno nekako pa je to, da je še-le Jagić moral opozoriti hrvaško občinstvo na gorostasne nedostatnosti Harambašićevega prevoda; to kaže, da kritika hrvaška ni nič na boljšem, nego naša, drugače bi se ne bil mogel nanjo pozivati pl. Mareković, češ, da »su ta prevod svi hrvatski listovi liepo pohvalili.« (Dalje.)

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Pedagogiški letnik«. IV. leto. 1890. Uredil Fran Gabršek. Izdalo in založilo »Pedagogiško društvo« v Krškem. Natisnil J. R. Milic. — Vsebina tega letnika je nastopna: 1. Fran Gabršek: Jezikovni pouk v ljudski šoli.

1. del (3—134). — 2. Jos. Bezljaj: Navod k početnemu risanju in oblikoslovju (141—180). — 3. A. Žumer: V šolski delarni. II. (185—203). — 4. J. Bezljaj: Iz risarske izložbe v Norimberku (207—224). — 5. J. B.: Vpliv prirode in hrane na zdravje človeško (229—246). — 6. J. L.: Pogled na pedagogiško polje l. 1889. in 1890.

13. „*Morati, moram*“, piše nekje Živanovič je v mnogih primerih nemščizna v srbskem jeziku. Mesto »morati« vpotrebljujmo »trebati«, pravi rečeni izvrstni poznavatelj srbskega in drugih slovanskih jezikov soseb pa staroslovenskega jezika. To bi tudi jaz rekel za slovenski jezik. Zakaj »morati«, kakor ga navadno mi vpotrebljujemo v slovenščini, izostal bi lahko čisto, ker je navadno po nemškem mišljenju. Navadno slišimo in beremo, postavim: »moram vas še na to opozoriti, še vam moram to povedati« itd., namesto: »opozarjam vas še na to, naj vam še to povem« itd. Nemški »ich müsstes ein Narr sein«, sloveni se popolnoma krivo, namreč: »moral bi norec biti«, namesto: »vsaj nisem znorel, zblaznil«... Takisto so pogrešne navadne fraze v govorici: »ta mora bogat biti, ta mora učen biti, kdor je to napravil, izumel, moral je „kunšten“ biti« itd., namesto: »ta je bogat, ta je učen, kdor je to napravil, izumel, je premeten, pameten, umetalen...« »Iz tega se vidi, kako ga je moral ljubiti«, namesto: »kako ga je ljubil« itd.

14. „*Gotov biti ali kali?*“ Beseda »gotov biti« fertig sein je navadno povsod nemščizna v pomenu: »gotov biti z nečim« = fertig mit etwas sein. Ta spaka se je globoko vjedla že v našo govorico in na žalost tudi v pisavo.

Samo vzgled: »Pri juhi se je vrišč nekoliko polegel. Poročnik se je podvival, da je prvi bil gotov, potem vstane in jame govoriti.«¹⁾ V tem stavku sta samo dve hibi, namreč: »gotov« in »jame govoriti«, namesto: »Poročnik se je podvival, da je bil prvi pojedel (juho), potem vstane in spregovori«. Takisto se pogrešno govori: »počakaj, nisem še gotov s pisanjem, z oranjem, kopanjem, mlačtvom, šivanjem« itd., namesto: »še nisem dopisal, spisal, dooral, dokopal, skopal, domlatil, omlatil, sešival, došival«. Prav dobro, kakor sem slišal praviti, nemški »fertig« vpotrebljujejo štajerski Slovenci okoli Ljutomera. Čevljarji pravijo, danes bodemo ali danes smo došivali; mlatiči, danes smo domlatili itd. Murko piše tudi nekje²⁾ »seid ihr schon mit der Arbeit fertig, ali ste že svoje delo opravili?« Da je res smešen »gotov«-tudi »fertig« v slovenščini, pričajo nam razni narodni dovtipi, od katerih le najnavadnejši povem. Prašal li koga: »si-li gotov, da greva«, na kar ti bo navadno nepokvarjen Slovenec odgovoril: »že davno, že dvajset let«... Zatorej pustimo Nemcu, kar je njegovega, in oklenimo se svojega.

(Dalje.)

¹⁾ »Ljubljanski Zvon« 1890, str. 396.

²⁾ Cfr. Murko Grammatik.

„Ruska biblioteka“ in naši prevodi slovanskih izvornikov.

(Spisal V. B.)

(Dalje.)

Stem, kar je prinesel v številki 4. »Dom in Svet« v tem predalu, menim, da smo storili svojo dolžnost i nasproti slovenskemu občinstvu i izdajatelju »Ruske biblioteka«. A škodilo ne bode, če slednjič še izpred domačih durij pometemo nekoliko smetij! Dotaknimo se z nekoliko be-

sedami slovanskih prevodov, zlasti iz ruščine, poljščine in češčine. V njih se nahajajo v izobilju vse tiste napake, katere je očital Jagić Harambašiću, in pa še nekaj drugih po vrhu; Jagić vsaj ničesar ne vé tožiti o slabi hrvaščini, menda se prevod še dosti gladko čita, a to se o naših prevodih ne more

vselej reči. Če se sme trditi že v obče o slovenskih pisateljih, da jih ni mnogo skrb čistote jezika, to velja ta resnica še posebno o naših prelagateljih; njih pisava je uprav »barbarska«, a njih prevodi so »z raskavo metlo na kup zdrgnjeni«. Toda odlikujejo se naši prevodi iz slovanskih literatur po nekih posebnih spakah mimo prevodov menda vsega sveta; naši prelagatelji bi si lahko dali patentovati te čudne »manire«, (a naj nikar ne mislijo, da so to »manire« v dobrem pomenu). O teh »specijalitetah« naših prelagateljev bi se dala z ozirom na posamezne prevode napisati cela razprava; čudno je, da je kritika doslej o njih molčala, a čutil jih je gotovo vsak čitatelj takovih prevodov, in morda marsikom vzamem besedo iz ust, ako jih tu naštejem ter na kratko obrišem.

Prva specijalitet: menda po celem starem in novem svetu ne izbirajo in ne volijo predmetov za prevajanje tako brez ukusa, brez ozira na izvirkovo važnost in vrednost, nego pri nas. O kakem sistematiškem načrtu, po katerem bi se prevajalo, o tem pri nas niti govora ni, niti ga ne more biti, ker nam nedostaje gmotnih sredstev, da bi vzdrževali stalno plačane prelagatelje; vse prelaganje je slučaju izročeno, od posameznikov volje, izobraženosti in ukusa zavisno. A toliko se vendar tudi od posameznika sme zahtevati, da se pouči, kaj literarni povestničarji pravijo o tistem delu, katero namerava preložiti na slovensščino, je-li ugledno in glasovito bodi v estetiškem ali političnem ali socialnem obziru. Če bi to storili takovi prelagatelji, ne bi se moglo zgoditi, kakor se godi res pri nas, da se nam ponujajo čisto obskurna »opuskula« iz rusščine, poljščine itd prevedena, katerih čisto ne pozna niti najspecijalnejša literarna povestnica, a nasproti smo prisiljeni, svetovno slavna dela ruskih romanopiscev čitati v nemških prevodih. Te prikazni si skoro ne morem drugače tolmačiti, nego da taki prelagatelji preložé prvo slovansko delo, katero jim pride v roke po katerem koli slepem slučaju, a mrzé trud in troške, ki bi jih jim prizadevalo nabavljenje slavni izvirkov ruskih.

Druga specijalitet slovenskih prevodov je ta, da njih jezik ni novoslovenski, ampak rusko-slovenski, poljsko-slovenski in češko-slovenski; zakaj množina neprevedenih posebnostij ruskih, poljskih in čeških je toli ogromna, da se po njej bistveno izpreminja značaj prevodilnega jezika. Zanimivo bi bilo preiskovati vzroke tej nelepi prikazni; vsekakor bi bilo to patološko preiskovanje o duševnih zmožnostih dotičnih prevodilcev. A prosim jih, da naj premislijo in uvažijo samo to, da vsak tak rusizem, polonizem in čehizem — žal, da jih srečavamo ne samo na vsaki strani, ampak v vsaki vrsti — nas nemilo opominja na to, da nimamo v rokah izvirkov niti samostojnega četudi prevedenega umotvora, ampak kukaven — prevod. Da pri takem čitanju izgine vsa iluzija in ni možen nikakoršen užitek, tega takov prevodilec ne pomisli.

Tretja, a meni najmanj doumna posebnost nekaterih naših prelagajočih umetnikov je pa ta, da ruskega, poljskega . . . izvirkov prozajski tekst prevedó sicer dobro ali slabo, kakor si že koli bodi, a v prozo vpletene pesmi puščajo — neprevedene. Oni, ki so nekoliko obzirni, tolmačijo vsaj neznane izraze izvirkove s slovenskimi prevedenkami pod črto, a nekaternikom se zazdeva tudi ta obzirnost do čitateljev odveč! Kateri količkaj pametni vzrok bi se dal navesti tej gorostasni praksi! Lenobe ali komoditete in nezmožnosti svoje gotovo nihče rad ne priznava, a taki prevodilci priznavajo na glas s takovim početjem: Si hi tacuerint, lapides (t. j. neprevedene pesmi) clamabunt!

A žalostna posledica teh osobitih nemarnostij? Da naših prevodov ne čita — nihče! Namen imajo samo ta, da polnijo naših političnih časopisov predale pod črto, mimo katerih vsakdo prehaja na dnevni red. Če doleti sreča take v feljtonih izešle prevode, da se ponatisnejo v posebno knjigo, čaka jih potem žalostna osoda pozabljenosti v zaprašenih zabojih na kakšnem temačnem podstrešju. Med svet pa izide jako malo iztisov.

In vendar kako neizmerno važnost bi moralo imeti ravno prevodno slovstvo zlasti pri nas! Izvirni naši proizvodi ne zadoščajo za naše duševne potrebe; srednje občinstvo hoče zabavnega berila mnogo, prav mnogo, in ker mu ga ne ponuja dovolj domače leposlovje, ki zadnja leta res peša, sega po nemškem blagu. Inde lacrimae! — Pravo čudo bi bilo, da se ne bi moglo pri nas

vzdržati podjetje, kateremu bi bil namen izdavatí izvrstne slovanske izvirnike v lepi slovenščini. A naravno, da bi se moralo ozirati tako podjetje zlasti na srednje sloje in na — ženski svet. — Vsa podoba kaže, da čakamo tujca, Nemca ali Žida, ki naj nam pokaže, kako lepo utegne uspevati »prevodna biblioteka!«

(Dalje.)

Doma in po svetu.

Pregled prosvétnega gibanja narodov.

Glavna seja društva sv. Jeronima.

Rakor vsako leto spomnimo se tudi letos glavne seje prekoristnega društva svetega Jeronima, katera je bila dné 12. sušca t. l. v zagrebškem semenišču. Najpopreje so bile slovesne zadušnice za pokojnega društvenega pokrovitelja kardinala Mihalovića, kateri je bil društvu vedno zeló naklonjen in se ga spomnil še malo pred svojo smrtjo z darom 1000 gld. Prav zato se ga je pa tudi spomnil prav toplo društveni predsednik, preč. g. kanonik dr. Feliks Suk, ko je začel sejo z lepim govorom. Kratko, ali jedrnato nam je očrtal veliko znamenitost društva za prosveto in napredek naroda, saj mu je nalog z dobrimi knjigami odgojevati narod, oplemenjevati mu dušo in ga obogatiti s krepostmi in znanjem. Da povzdigne omika narod, ne zadošča, da postane in ostane svojina samo nekaterih stanov, ne, ona mora globokeje korenine pognati in nakvasiti, kakor duhovni kvas vse slojeve naroda, posebno pa one, iz katerih sosebnost crpi svojo moč društveni organizem, a to sta stanova kmetiški in obrtniški. Zato poziva preč. g. predsednik duhovnike, učitelje in uradnike, kateri so v vedni dotiki s preprostim narodom, koji naj-

bolje poznajo narod, njegove rane in vrline, da se spomnijo društva in ga priporočajo in širijo med narodom. Društvene knjige naj bi poplavile vso hrvaško domovino, prišle v vsako vasico in čitale se v vsaki kolibici, in tedaj ne bi bile one mrtvo blagó, nego živo seme, katero bi donášalo stoteren sad!

Delovanje društveno v preteklem letu je bilo dokaj povoljno. Društvo je izdalo štiri knjige, o katerih je »Dom in Svet« že obširneje poročal svojim čitateljem in katere so se tiskale v 60.600 iztisih. Posebno dobro se je obnesla »Danica«, društveni koledar, katera se je tiskala v 33.000 iztisih, vendar je do sedaj že povsem razprodana. Zato jo bode pa tudi društvo k letu izdalo v 35.000 iztisih, in sicer povečano za dve tiskani pôli, kar je tudi prav. »Danica« je knjiga, katera pride malone v vsako hišo, zato naj bi bila tudi po vsebini izvrstna in vsestranska, tako, da bi vsak njen čitatelj našel nekaj v njej, kar bi ga zanimalo. Zraven »Danice« bode izdalo društvo v l. 1891. še dve ali tri knjige, menda nadaljevanje »Pripovedi iz hrv. poviesti« od prof. V. Klaića, »Zbirku moralnih pripovedak« od A. Harambašića in pa »Zemljopis za puk« od učitelja Matagića.

Društveno imovino so povečali nekateri plemeniti pokojniki, kateri so se

„Ruska biblioteka“ in naši prevodi slovanskih izvirnikov.

(Spisal V. B.)

(Dalje.)

A tu sta umestna svèt in prošnja do naših leposlovnih »pisateljev« in »pesnikov«. Morda se jim bode zdelo, da so razžaljeni s tem nasvetom in s to prošnjo, zakaj učili so se od Stritarja, ki je toli in tolikrat poudarjal izvirnost: da je boljša jedna izvirna pesmica, nego sto preloženih. Da, tista izvirnost! A Stritarja ni ovirala, da je prav pridno zobal iz Schoppenhauerjevih jaslij, pišoče svoje svetobolne refleksije.¹⁾

A to naj bi še bilo! Tisto zajemanje iz Schoppenhauerja lahko tolmačimo kot nesamovoljne reminiscencije iz pogostnega čitanja tega filozofa, katerih se Stritar pri spisovanju svojih del niti zavedal ni. A je nekaj drugega, hujšega, česar mu ne moremo tako lahko odpustiti. Da čitatelj popolnoma razumeje ta neodpustni greh Stritarjev, treba, da se zamisli z nami vred v ono dōbo, ko je le-ta pesnik po petletnem molku zopet jel izdavat »Zvon«. Vzburjenost in navdušenost, ki je zavladata med mladino, ko smo čuli: prihodnje leto (1876.) izide zopet »Zvon«, bila je nepopisna. Stritar je bil na vrhuncu svoje slave. Bil nam je pravi vzor izvirnosti, izviren od nog do glave, pravi nasprotnik pol posne-

¹⁾ Sicer pa Stritar daje prevodilcem prav pametne nauke. V tistem glasovitem naznanilu »Župnika Wakefieldskega« prevedenega po Jesenku govori tako-le: »Poleg izvirnih děl smemo dopuščati v slovstvo tudi prevode, a samo pod temi tremi uveti: prvič delo, katero se prevaja, bodi izgledno, po vsebini in po obliki izborno; drugič našim razmeram in potrebam, našemu mišljenju in življenju kolikor mogoče primerno, sorodno, ako že ne vsemu občinstvu, a vendar večini izobraženega sveta razumno; sicer je vsaka prestava gola potrata časa in moči; tretjič, kar se prav za prav samo ob sebi umeje, prevod bodi dober. Ódločno in brezobzirno bi morali zavrniti prestavljatelja, kateri bi nam n. pr. podal malo vreden roman obskurnega pisatelja francoskega; in na vsaki strani bi se videlo, da mož ne zna ne francoskega ne slovenskega, — imena ne imenujemo . . .« Kdo bi se branil podpisati ta prelagalceva namenjena pravila?

maveu Koseskemu. Da je Zorin spominjal malko na »Wertherja«, to nas ni motilo, saj smo mislili, da ima vsak veliki pesnik pravico spisati Wertherjado. — Kot »pièce de résistance« novega »Zvona« izide »Gospod Mirodolski«, mnogo obetajoč. A jesen istega leta, če se motim mesec oktober, prinese nam (1. novembra, to dobro vem, imeli smo ga že v rokah) izvrstni prevod Jesenkov »Župnika Wakefieldskega«; hlastno smo segli po njem, splošno navdušenje, in hvala toliko o izvirniku kolikor o prevodu.

A prebravši prevod začeli smo šepetati med seboj in najprej boječe, potem vedno glasneje povpraševati se, nismo-li že kaj podobnega čitali. Kje? — V Mirodolskem! Da v Mirodolskem! Kakor luskinje nam je padlo z očij! Da, Mirodolski, to ni nič drugega, kakor župnik Wakefieldski sam! — Oj, kolika bolest nas je takrat prešinila, vsaj mene, in mislim tudi mnogega drugega, zakaj hudo dé človeku, če se mu njegov vzor »iznevzori« — sit venia verbo — če se mu njegov malik — da, malik nam je bil Stritar — izmaliči. To bridko spoznanje nas je gadilo še zlasti zategadel, ker smo si mislili: »Saj smo si sami vstvarili tega malika, saj je Stritar pri tem nedolžen; kaj on more zato, da smo si ga v svojih srcih vzdignili na tako visoko stalo!« A sedaj, ko mirno premišljujem in reflektujem, kaj je pomagalo Stritarju do tistega ugleda, lahko rečem, obožavanja med mladino, usiljuje se mi vedno to prepričanje, da vzrok temu, poleg istinitih velikih zaslug Stritarjevih, ni bilo nič drugega, kakor tisto večno poudarjanje izvirnosti in udrihanje po prevodih in posnemaveih.

A vrnimo se v duhu v ono dōbo! Med mladino je vrelo in kipelo. Kaj poreče Stritar, kako se opere? Nekateri so hoteli malika že strmoglaviti z visokega piedestala izvirnosti, drugi so ga

še branili. V prihodnji številki »Zvonovi« z dné 15. novembra — nič! Trdovraten molk! Samo v »listnici uredništva« (str. 352.) stoji opombica: »Vse one gospode, ki so nam poslali knjige na ogled in upamo, tudi v pregled, prosimo potrpljenja; vse pride na vrsto o svojem času.« Je-li med onimi knjigami kaka hudomušna roka poslala na ogled in pregled tudi »Župnika Wakefieldskega«, ni mi znano. V 11. št. dné 1. decembra 1876. prinese pod zaglavjem »Ž.W.« precej obširno oceno angleškega izvirnika i Jesenkovega prevoda (str. 359. do 362.). A prav na koncu tiste ocene, prav v zadnjem odstavku skriva se tista zloglasna izjava, ki je mahoma odločila usodo našega vzora! Malik je bil s tem strmoglavljen! A tudi vzornik in njegov list sta bila pokopana. Posledice se sicer niso takoj vidno pokazale, a »Zvon« je moral od tega trenutka rapidno propadati, zakaj l. 1879. v št. 22. toži urednik tako-le: . . . »Zatorej bode treba gledati, ali bi se dalo še kako dalje siromačiti se »Zvonom«. — »Zvonovo« stanje namreč — zdaj pride nič kaj prijetno očitno izpovedanje — ni tako sijajno, kakor si morda kedó misli. »Zvon« ni vaje pred svetom javkati, moledovati in pridušati ljudi, naj se naročajo, in prejemnike, naj plačujejo dolžno naročnino. Iz tega bi se, menim, utegnilo posnemati, da se mu ne vem kakó dobro godi. To pa ni tako. »Zvon« propada od leta do leta, število naročnikov se mu vedno manjša, tako da prihodnje leto, ako ga doživi in ako se ne zgodi kako posebno čudo, ne bode mogel izhajati o doneskijh svojih naročnikov . . .« — Znano je, da je »Dunajski Zvon« životaril — v pravem pomenu besede — še jedno leto (1880.), a potem se preselil v Ljubljano.

Ne ugovarjam, da ne bi se dali najti in navesti še drugi vzroki temu strahovito naglemu propadu »Zvonovemu«, a glavni vzrok je bil gotovo ta, da je s prevodom Jesenkovim in s tisto izjavo hipoma obledel sijaj izvirnosti, ki je obdajal Stritarjevo glavo.

A tista izjava? Preimenitna je, da ne bi je tukaj navedli doslovno. Evo je!:

»Ker smo že, govoreč o Župniku Wakefieldskem, povedali nekaj osebnega iz

svojega življenja, naj se nam dovoli, da pristavimo še nekaj, kar bi morebiti koga zanimati utegnulo. Nekako posebno nam ugaja beseda Faustova, da mu srce veleva knjigo vseh knjig, sveto pismo v svojo ljubo nemščino prevesti. Tako se, menimo, mnogemu godi, ko bere nekaj posebno lepega v tujem jeziku; tako se je godilo pač tudi gospodu Jesenku z »Župnikom«; in tako se je godilo tudi nam. Tudi nam ni mirú dala želja, prevesti ga v »ljubo slovenščino«. Ali že po kratkem premiselku se nam je utrdilo prepričanje, da iz gori navedenih razlogov ne kaže podati ga Slovincem v neizpremenjeni podobi. Sklenili smo, opustiti vse, kar bi koli našega bralca motiti utegnulo, in zbrati same lepote — in teh je dovolj! Hoteli smo tako rekoč podati Slovincem biser v novi okovi, kar menimo, da se sme. Toda od sklepa do izvedbe je časi dolga pot; na tej poti se je prvotna misel bolj in bolj predrugačevala in slednjič smo videli, da bi bilo prišlo na dan — posnemanje; a proti posnemanju smo imeli od nekdanj neko posebno antipatijo. Kaj je bilo vsemu temu konec? Sklenili smo pisati izvirno povest, ne da bi se merili z angleškim pisateljem, to bi bilo — najivno — uvesti smo hoteli samo ta »genre« v slovensko slovstvo. Da je v tej povesti — »Zvonovi« bralci jo poznajo, samo če jo beró — tu pa tam kaj, kar nekoliko spominja na »Župnika«, za to se ne bojimo, da bi ne dobili odveze od vsakega leposlovskega sodnika; hoteli vsaj nismo posnemati; reči smemo, da je »meso od našega mesa in kri od naše krvi« — Gospod Miroldolski.«

Ali ni ta izjava mojsterska, prav vzor diplomatiškega spisa, ki taji ono, kar priznava? Kako fino razločuje posnemanje, »proti kateremu je imel od nekdanj neko posebno antipatijo«, od one vrste izvirnosti, ki je prav za prav — tudi posnemanje; seveda: qui bene distinguit, bene docet. A pri nas mladini je bilo vse izgovarjanje in opravičevanje bob ob steno! Stritar je posnemavec! Slabši ali boljši, izvirni ali neizvirni, to nam nič mari! A prišlo

je še hujše. Naša sumljivost je bila vzbujena in se ni dala upokojiti. Sedaj smo začeli povsod slutiti in zasledovati posnemanje. Brskali smo po Stritarjevih spisih in — sumljivec ima ostre oči — našli smo par izvernih povestij, ki so bile tudi »meso od njegovega mesa in kri od njegove krvi«, a izvohali smo v njih »tu pa tam kaj, kar je nekoliko spominjalo« na slavne izvornike. Tako smo našli n. pr. precej sorodnosti med »Zorinom« in neko laško »Wertheriada«, naslovljeno »Ultime lettere di Jacopo Ortis« spisal Ugo Foscolo; med »Rosano« in znano »Mignon«. ¹⁾ Tedaj zopet

¹⁾ Spominjam se, da sem čital kot dijak v »Jugendfreund«-u, ki ga je izdajal znani F. Hoffmann, če se ne varam, v letniku 1878., neko po-

meso od njegovega mesa, in kri od njegove krvi; a kosti niso njegove! Sami biseri v novi okovi!

»Potrgane strune«, katere kažejo čudovito mnogo spominov na povest, (naslova se baš sedaj ne morem domisliti) znanega (gorenje bavarske povesti piščočega) Hermanna Schmidta, so sicer neznanega pisatelja, niti šifrovane niso, a po zlogu smo sodili tedaj, da so Stritarjeve; med zbranimi njegovimi deli jih ni. (Konec.)

vest, ki me je močno spominjala na »Rosano«. Ne trdim, da bi bila »Rosana« posneta po tisti Hoffmannovi povesti, a utegnilo bi se misliti, da se opira i Stritarjeva »Rosana« i Hoffmannova povest na isti izvirnik. Saj je znano, da je tudi Hoffmann prirejal za mladino boljših pisateljev dela; napominam samo Marryatov roman »Jakob Ehrlich«.

Jubilejna deželna razstava v Pragi.

(Spisal *Prostoslav.*)

zpolnila se mi je iskrena želja: letos o binkoštih sem videl zlato Prago, ko sem obiskal z nekaterimi tovariši češko jubilejno deželno razstavo. Občudoval sem mnoge zgodovinske znamenitosti in krasne novejšje stavbe mesta Prage, občudoval sem na razstavi bogastvo češkega naroda v vseh strokah obrta in umetnosti. Razstava je ponos češkega naroda; saj je znak njegove moči, njegovega truda in dela.

Razstavo, katere protektorat je prevzel milostno naš cesar, otvoril je slovesno nadvojvoda Karol Ludovik dne 14. maja t. l.; on jo je večkrat obiskal, natanko si jo ogledal, občudoval in hvalil. Razstavo obiskujejo posebno marljivo Čehi in drugi Slovani; naj bi si jo ogledali tudi Slovenci v velikem številu! — Bil sem dva popoldneva do poznega večera v njej, ogledal si, kar sem mogel, pač mnoge stvari le površno. Nikakor ne morem podati popolnega popisa, vendar pa upam, da ustrezem marsikomu s kratkimi črticami o znamenitejših in važnejših predmetih. Razstava je na levem bregu Veltave in je jako obširna. Razven glav-

nega poslopja obsega veliko število paviljonov; poleg tega ima več restavracij in kavarn, kjer se ogledavec opoči in okrepeča ter posluša vojaško godbo, ki svira na več krajih v parku.

Glavno poslopje služi izložbam češkega obrta. V osredju se dviga kraljevi paviljon, po načrtih profesorja Omana in Kloučeka zgrajen v baročnem zlogu. Na štirih jonskih stebrih, katerih kapiteli so bogato pozlačeni, dviga se baldahin, končujoč se v vazo z nojevimi peresi. Na pročelju je deželni grb češki. Sprednja in zadnja stran paviljona je odprta, in 9 stopnjic vodi na estrado; na straneh so zrcala z bogato pozlačeni in okrašenimi mizicami in stoli z visokimi naslanjali. — Paviljon firme »Skramlik in sinovi« je izdelal po načrtih arhitekta Hieserja arhitekt Mraček v baročnem zlogu. Ta paviljon nam kaže krasne oprave za robo, in sicer gospodarjevo delavnico, spalnico in obednico, z bogatim pohištvom; tla krijejo perzijske preproge. — Paviljon firme »Frid. Kubinzky« je izvršil v renesansi Röhrs. — Blizu kraljevega paviljona je izložba steklenine iz fabrike grofa Harracha, ki priča o

še enkrat ponovimo, da je za bitno pre-
treba dveh prvin? Ene, ki ostaja in
prehaja iz stvari v stvar, ki je vir pre-
snavljanju — stvari; in druge, ki mrtvo,
golo tvar brez lica in biti utvarja in
ostvarja — lika. To je ono čudežno
dvojstvo čutnega vesmira, spajajoče se
v še čudežnejšo enoto, dvojstvo, ki smo
o njem rekli, da je nosi v sebi tudi
drobni delek kamenca, ki mirno leži v
hladni zemlji. Mirno leži. A prišle bodo
studene kaplje, prepereli delki se bodo
ločili, slabotna koreninica se bode pri-
vila do njih, posrkala prijajoče raztaljene
sokove, raztvorjala jih bode in pretvar-
jala, stari liki bodo izginili, delki se
utelovili v rastlinici, služili bodo životni
sili in nje smotru. Po stebelcu jih bode
morda poslala sila vodnica v lepi cvet,
ali v plodnični prekät. S semencem
bode odpadla tvar. In zopet bode pričela
novo življenje v semencu, v rastlinici.
Z rastlinico bode prišla v živalsko telo,
deležna bode čutenja. In iz živali se
popnè morda še više, z mesom pride
v telo najvišjega čutnega bitja, njemu
se priliči in njemu služi. Morda bode
sprejemala vtiske ter tako delovala v
službi našega uma, naše duše. A prišel
bode čas, telo bode zapuščeno, deli se
bodo razkrajali in po dolgem času tvar
pride zopet v zemljo z istim likom. A
zakaj z istim likom po dolgem ob-
toku, vprašali me bode morda? . . .

Dovolj! Ako me počastite kdaj s
svojo prisotnostjo, pogovarjali se bo-
demo dalje. A sedaj smo pri kraju.
Telo je iz stvari in lika. Vem pač,
da se vam bode to in ono zdelo —
čudno. Tudi težkoče vam bodo ovirale
pot. A ne strašite se! Trezno razmi-
šljajte s sv. Avguštinom: »Et intendi
in ipsa corpora, eorumque mutabilitatem
altius inspexi, qua desinunt esse quod
fuerant, et incipiunt esse quod non
erant: eundemque transitum, de forma
in formam, per informe quiddam fieri
suspiciatus sum, non per omnino nihil:
sed nosse cupiebam, non suspi-
cari!«¹⁾ Le zaupajte! Ta sestav se ni
rodil v eni glavi, enem duhu, in naj
si je duh samega Aristotela! Podstav
mu je obče človeško naziranje o vzniku
in pretvorbi, le utrdil, razmotril ga je
duh razboritih in razsodnih modrecev.
Podklad, pravim, mu je obče nazira-
nje, ono naziranje, ki je je tako lepo,
tako globokoumno ostvaril pesnik, ki
poje:

V delavnico sem tvôjo zrl,
In videl vedno sem vrtenje,
Prelivajoče se življenje,
Prerojevanje, prenavljanje,
Iz bitja v bitje presnavljanje:
Nikjer je stalne ni stvari,
A prah nobén se ne zgubi!

¹⁾ L. confessionum l. c.

„Ruska biblioteka“ in naši prevodi slovanskih izvirnikov.

(Spisal V. B.)

(Konec.)

Blagovoljni čitatelji naj nam opro-
sté, da smo jih toliko časa mu-
dili s pripovedanjem epizode iz
najnovejšega našega slovstva; a
epizoda ta je prezanimiva in menim,
kolikor toliko v zvezi z našim pred-
metom, h kateremu se takoj povrnemo.
— Stritarja smemo namreč zlasti za-

hvaliti, da se ponašamo s tolikim šte-
vilom piscev in pesnikov, ki vsi hočejo
biti »izvirni«. A izvirne njih povesti so
mèdle, brez soka in mozga; glavna
naloga v njih je prisojena grajščakom,
ki vedno cigarete vijejo, in njih guver-
nantam, a občevalni jezik teh oseb ni
morda slovenski, niti nemški, temveč

tisti tajnostni cvetlični jezik — »Blumensprache«: čustva in misli izražajo po korčkah, vijolicah itd. Takih medlih, brezbarvnih, »mlitavih« povestij, a tudi mnogo boljših najdemo v vsakem ilustrovanem nemškem listu na izbiro. — Ugovarjalo se mi bode: boljše nekaj, nego nič, boljše take srednje mere povesti pisati, nego roke križem držati. Da res! A še boljše bi bilo — in tako jaz sodim — da nam bi taki pisatelji, ki vsekakor čutijo potrebo, »nekaj dati od sebe«, rajši prevajali iz slovanskih literatur. Res se bodo morali odreči slavi, biti izvirnimi pisatelji, a v svesti si smejo biti, da bodo koristili narodu neizmerno več, in mislim, da ta zavest tudi nekaj velja, morda več, nego ona domnevana slava.

Isto svetujemo, samo še bolj resno, mladim našim pesnikom. Naj se kanijo dvomljive tiste slave, da se njih pesniški poskusi neusmiljeno, a pravično razparajo na zadnji strani »Zvonovi« najrajši — prevajajo. Kako treba prevajati, o tem smo govorili že v začetku tega spisa. A kaj naj prevajajo? Na to prevažno vprašanje nimam za sedaj boljšega odgovora, nego: prevajajte vi, ki čutite v sebi zmožnosti dovolj pa tudi vstrajnosti, prevajajte — srbske narodne pesmi; le-te so neizčrpni vrelce prave poezije, in sicer prave slovenske poezije. »Ženske pesme« so vir duhteče, nežne lirike, a z »junačkimi pesmami« primerjati se sme samo Homer. Ves svet se jim divi. A mi se sramujmo, da jih poznamo tako malo! Res, da je srbski jezik našemu jako soroden, in Grimm, naznanjajoč Vukovo zbirko v »Göttinger gelehrte Anzeigen« (5. Nov. 1823), je že menil: »Der Russe kann sich ohne Mühe hineinlesen, noch leichter wohl der Krainer.« A faktum je, da, če so tudi jako majhne težkoče, ki nam ovirajo gladko čitanje srbskega izvirnika, te težkoče malokateri izmed nas premaga: »vis inertiae«. Ta zakon ne

velja samo o materiji, ampak tudi o duhu.

Mladi pesniki! Idite torej nabirat cvetja na bujno polje narodne poezije srbske; krasne kite nam ga lahko naberete, in dolgo časa nas bode lahko preskrbovali z najdičnejšimi piruhi in božičnimi darili, za katera vam bode moral biti narod desetkrat hvaležnejši, nego za najbolj trebušnate zvezke medlih, »izvirnih« pesmij, ki razodevajo vse prej, nego slovenski duh in značaj.

V čem tiči torej neizmerni pomen prevodnega slovstva za Slovence? V tem, da je prevodno slovstvo pri sedanjih naših razmerah jedini dotok, po katerem se oživlja in okreplja otrplo slovensko mišljenje, jedina pot, po kateri se more čvrstiti in množiti slabo naše znanje pravega slovenskega življa in značaja. Skratka, prevodno slovstvo je do sedaj pri nas jedino sredstvo, da prodere pojem o slovenskem prerojenju, o slovenski — »renesansi«¹⁾ tudi v širje kroge narodove.

Ako te vrstice priboré umnemu in razboritemu prevajanju slovanskih izvirkov nekaj več veljave in ugleda, nego ga je imelo doslej, dosegle so popolnoma svoj namen.

¹⁾ Ad vocem »renesanca« — po domače »preporod«, t. j. idealni preporod slovenskega naroda — dalo bi se napisati mnogo zanimivega; za sedaj zadostuj, da opozorim čitateljstvo na poglavje »Renaissance« v Pypina in Spasoviča povestnici slovanskih literatur, v Pechovem nemškem prevodu (Leipzig, Brockhaus, 1880 do 1884) v drugem oddelku drugega zvezka, str. 431—466). — Zajedno naj tu popravim pomoto v svojem sestavku (gl. 7. št. »Dom in Svet«-a str. 332 b); ondu omenjenemu bavarskemu pisatelju Schmidt u ime Hermann, ampak Maksimilijan, ki je sedaj dvorni svetnik v Monakovem ter je pred več nego dvajset leti zaslovel po svojih »Hochlandsgeschichten«. V 8. letošnji številki »Wiener Literatur-Zeitung« je čitati, da je le-ta Maks. Schmidt ravnokar zopet dal na svetlo »Hochwaldsgeschichten aus dem bayerisch-böhmischen Grenzgebirge (2 Theile in einem Bande. Jena, Costenoble).«

